

odoratusque est Dominus odorem suavitatis; et idem legimus de Melchisedech, cap. 14, et de Abraham, cap. 15 et 22, et de aliis posterioribus, excepto Isaiae; sicut nulla etiam fit mentio in Scriptura sacrificii oblati ab Adam, licet credibile sit illud non omisso post peccatum, quamvis Scriptura sacra id non commoret, cuius rationem mysticam attigit D. Thom., dicta quest. 83, art. 1, ad 2; fortasse tamen nullum mysterium in hoc latet, quia necesse non est, ut in Scriptura sacra omnia referantur, praesertim quia fortasse nihil speciale aut memoria dignum in horum Patrum sacrificiis accidit. Secundo, haec veritas evidenter constat ex his, quae Deus fecit in lege scripta, in qua Deus multa hujusmodi sacrificia non solum probavit, sed etiam praecepit, quae lex non potuit non esse sancta, cum a Deo fuerit data. De qua re legi possunt Euseb., lib. 4 de Demons., cap. ult.; August., epist. 49, quest. 3; et ex recentioribus Francisco Ribera, Oseea 5, a num. 20. Tertio, nota fuit etiam haec veritas Philosophis gravioribus, et qui de rebus moralibus melius senserunt ut constat ex Platone, dialog. 8 de Legib.; Aristot., 7 Polit., cap. 8, et 8 Ethic., cap. 9; et Cicer., de Nat. Deorum. Quarto accedit ratio, quia in hujusmodi genere cultus nulla est specialis deformitas aut indecentia, quia et finis ejus religiosus est, et actio ipsa est satis accommodata ad significandam excellentiae divinae recognitionem; neque aliunde ostendi potest aliqua malitia, quae per se sit tali actui annexa; ergo talis actus per se ex objecto et fine suo, et circumstantiis sibi debitis, honestus est. Confirmatur, quia honestum est, ut homo tributum solvat regi seu principi, eique honorem exhibeat in recognitionem dominii, et dignitatis ejus; ergo honeste etiam potuit ab hominibus introduci, ut de rebus suis aliquid Deo offerant, quasi tributum ei debitum persolventes; haec autem obligatio non potest in utilitatem Dei cedere, qui bonis nostris non indiget; decenter ergo factum est, ut hujusmodi oblatione interdum in solum Dei cultum et honorem cedat, per aliquam immutationem seu consecrationem rei oblatæ; est ergo hujusmodi cultus ex genere suo decens, et honestus.

*4. Scripturis proposita veritas impugnatur. — Adductis Scripturis satisfit. — Sed objici possunt nonnulla Scripturæ testimonia, in quibus Deus significat, hujusmodi sacrificia sibi non esse placita, Psal. 39: *Sacrificium et oblationem noluisti; aures autem perfecisti mihi. Holocaustum et pro peccato**

*non delectaberis; apertius Isaiae 4: *Sanguinem hircorum et taurorum nolo; quis enim haec requirit de manibus vestris?* Et similia sere habentur Hierem. 7; imo Ezech. 20, sacrificiorum præcepta appellantur *non bona*. Confirmatur, quia si haec sacrificia verum et honestum cultum Dei continerent, essent excellentiora, quam opera misericordiae, eisque præferenda, quia religio excellentior est, quam misericordia; at vero Scriptura sacra præfert opera misericordiae his sacrificiis, Oseea 6: *Misericordiam volo, non sacrificium; hinc Lactant., lib. 6 de Vero cultu, cap. 1, obscure loquitur de ritu et sacrificio, quo Deus colendus est, dicens: Nihil sancta et singularis illa Majestas ab homine desiderat, nisi solam innocentiam, quam si quis obtulerit, satis pie religioseque litavit.* Ad priora testimonia respondetur, in eis non improbari haec sacrificia, sed imprimis admoneri homines, non sati esse illis hujusmodi sacrificia, si aliqui negligenter vivant; quod recte docuit Lactantius supra dicens: *Homines neglecta justitia, cum sint omnibus sceleribus inquinati religiosos se putant, si templa et aras hostiarum sanguine cruentaverint.* Itaque non sacrificia, sed sacrificantes reprehenduntur, qui, contemnentes alia opera virtutum, putant se per sola sacrificia fore Deo gratos; unde in citato loco Isaiae 4, post superiora verba subditur: *Manus enim vestrae sanguine plenæ sunt; et cap. 66: Hæc omnia elegerunt in viis suis, et in abominationibus suis anima eorum delectata est.* Juxta quod scribit etiam Clemens Papa, lib. 6 Constit., cap. 22: *Recusat sacrificia populi spæ numero in eum peccantis, et existimantis eum sacrificiis, et non pœnitentia, placatum iri;* et fere idem habet Irenæus, lib. 4, cap. 32; et Augustin., lib. Quest. novi et vet. Test., quest. 403; et hoc indicant verba illa Psalm. 50: *Si voluisses, sacrificium dedissem utique; holocaustis non delectaberis; sacrificium Deo spiritus contribulatus;* et postea subditur: *Tunc acceptabis sacrificium justitiae, oblationes, et holocausto; tunc imponent super altare tuum vitulos.* Non ergo haec Deo displicebant, sed, ut a contrito corde procederent, requirebat. Secundo, ac præcipue insinuatur in illis locis, omnia antiqua sacrificia debuisse valorem suum ex fide passionis Christi accipere, et illa seclusa, per se nullius fuisse existimationis, quod indicatum est in illis verbis Psalm. 39: *Sacrificium et oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi. Holocaustum et pro peccato**

*non postulasti, tunc dixi, Ecce venio, ut Paulus etiam exposuisse videtur ad Hebr. 10; unde Augustin. super eundem Psalm. dicit, multa ex prædictis verbis referenda esse ad tempus legis gratiae, in quo, oblatio jam Christi sacrificio, quod illa sacrificia prænuntiantur, non possunt esse Deo grata; quod docuit etiam Chrysost., in Demonstrat. quod Christus sit Deus; et Anast. Nyss., lib. Quæstionum sacræ Scripturæ, quest. 50. Tertio docemur in prædictis locis, quamvis opera divini cultus ex genere suo meliora sint, quam opera misericordiae, interdum vero haec esse magis necessaria, Deoque grataria, ideoque sacrificiis præferenda; maxime cum relata in Dei honorem, et amorem, participant honestatem religionis et charitatis Dei; hoe enim modo dicitur, Marci 12, misericordiam esse majorem omnibus holocaustis et sacrificiis. Tandem ultimo significatur prædictis locis, dedisse Deum tot sacrificia carnalia illi populo, non quia per se illi maxime placerent, sed ut eum ab idolorum cultu abstraheret. Ita Hieronymus interpretans citata Prophetarum testimonia, et Matth. 5; Chrysost., 64 in Matth., et 24 in 1 ad Cor.; Epiphan., hær. 42; D. Thom., 1. 2, quest. 102, art. 3. Unde constat, quomodo exponendum sit verbum illud Ezech.: *Dedi ei præcepta non bona;* non enim possunt dici non bona, quia fuerint mala; aliqui quomodo Deus illa dedisset? dicuntur ergo *non bona*, id est, laboriosa, onerosa, aut certe etiam minus perfecta, et carnali populo potius, quam spirituali accommodata, ut a majoribus malis arceretur. Ac denique *non bona* dicuntur, quia onus imponebant, gratiam autem non dabant, et jubebant quidem, non autem adjuvabant, ut late persequitur August., toto lib. de Spiritu et littera, et docet D. Thom., 1. 2, quest. 98, art. 4. Ad confirmationem satis ex dictis responsum est. Lactantius etiam pie exponendum est juxta dicta, maxime quia in eis verbis, non tam de honestate, quam de necessitate horum sacrificiorum loquitur, de qua nondum dictum est.*

5. Difficultas. Secundo igitur loco declarandum superest, utrum sacrificium sensibile non solum licitum sit, sed etiam præceptum; est autem questio de præcepto legis naturæ; nam de jure positivo divino et humano dubium non est, quin talis actus possit esse materia præcepti, sicut fuit in lege veteri, et postea dicimus de lege nova; difficultas vero est, quid sit dicendum, stando in sola lege naturæ. D. Thom., 2. 2, q. 85, art. 1, ad 4,

sentit, determinationem quidem sacrificii esse de jure positivo, tamen usum ejus in communione esse de lege naturæ; et ita interpretantur et sequuntur Cajetan. et Soto ibi; et favet Eusebius, loco supra citato dicens, hominem debere vitam suam offerre Deo in sacrificio; tamen, quia non expediebat, humanum sanguinem sacrificari, ideo lege naturæ introductum esse, ut in sacrificium animalis vel aliquid ejusmodi, commutaretur; sic enim Clement. Rom., lib. 6 Constit. cap., 20, dicit, antiquos Patres naturali lege admonitos sacrificasse; et Cassian., Coll. 8, c. 23, dicit, Abel naturali lege adductum sacrificasse. Sed in hac re aliud est loqui de cultu Dei absolute, aliud de cultu externo, aliud denique de tali cultu externo, qui est per sacrificium. Rursus aliud est dicere, aliquid esse simpliciter præceptum in lege naturæ; aliud vero, esse sufficiens ad implendum aliquid naturale præceptum.

6. Deum colere jure naturæ præceptum est. — Dico ergo primo: cultus Dei absolute loquendo præceptus est naturali lege. Hanc conclusionem probat optime ratio, qua D. Thom. utitur loco citato, quia nimur homo debet Deo non tantum, amorem sed etiam honorem, tanquam supremo domino et auctori suo, a quo habet et originem, et cætera omnia. Et confirmatur, nam hac ratione præceptum naturale est de honorandis parentibus; quanto magis de honorando Deo?

7. Idque cultu externo. — Dico secundo, etiam esse jure naturæ præceptum, colere Deum cultu externo. Hoc quidem non videatur esse tam evidens, sicut primum. Probatur tamen primo ex usu omnium gentium; nam omnes eo modo, quo Deum cognoscunt, illum colunt aliquo externo cultu; ergo signum est id fieri naturali ratione dictante. Secundo, quia cum homo a Deo habeat non solum animam, sed etiam corpus, non solum animo, sed etiam corpore tenetur eum colere; non quidem, quia Deus sensibili aliquo signo indigeat, ut mentis nostræ affectum cognoscat, ut hæretici argumentantur, sed ut nos totos, et non solum animas, sed etiam corpora, Deo subjiciamus. Honor enim est in honorante; et ideo exhiberi debet modo ipsi accommodato. Unde argumentatur tertio D. Thomas, quia naturale est homini, ut mentem suam sensibilibus signis exprimat; ergo hoc etiam modo tenetur colere Deum, primum, quia ex interno affectu naturaliter sequitur externa manifestatio; vix enim potest homo animi sui

sensem et mentem interius omnino continere, et ideo, si interior cultus Dei est de lege naturæ, consequenter fit, ut sit etiam exterior. Deinde, quia hoc multum juvat, et fere necessarium est ad interiorem cultum; anima enim per actus corporis ad interiores animi motus excitatur. Denique (quod caput est), quia tenetur homo mentem et animum suum erga Deum, non solum Deo, et sibi, sed etiam aliis hominibus significare, propter quod non solum fides, sed etiam confessio fidei, est ad salutem necessaria, ut significavit Paul., ad Rom. 10, et idem proportionaliter est in lege naturæ. Præsertim, quia cum homines in unius reipublicæ seu populi corpus congregantur, naturalis ratio postulat, ut non tantum sigillatim et privatim, sed etiam publice, et communi nomine et auctoritate Deum colant, quod facere non possunt, nisi externo cultu, quia cultum mere internum homines non vident.

8. *Sacrificii oblatio, licet de jure naturæ stricte sumpto non sit, est tamen actio idonea ad præceptum naturale, de cultu externo exhibendo Deo exequendum.* — Dico tertio: quamvis sacrificium visibile satis accommodatum sit ad prædictam obligationem impletandam, tamen proprie et in rigore non est ex vi solius legis naturæ præceptum. Prior pars sa- tis nota est ex dictis. Posterior sumitur ex Anacleto Pap., epist. 2, dicente, antiquos Pa- tres spontanea voluntate sacrificium obtulisse; et Clemente, qui loco supra citato dicit, non ex obligatione, sed ex voluntate sacrificasse. Ratio vero est, quia, licet hic modus colendi Deum, sit honestus, et sufficiens ad impletandam obligationem colendi Deum, tamen præter hunc modum possunt esse alii, etiam honesti et sufficietes, ut per vocalem orationem et laudem, per genuflexiones vel alias similes actiones; cultus enim Dei externus multiplex est, et nullum est naturale principium, ex quo sufficienter colligi possit, determinationem illius ad talem modum cultus, scilicet, per sacrificium, esse omnino necessariam ad morum honestatem. Quando igitur aliqui Doctores significant, sacrificium esse de lege naturæ, vel loquuntur de sacrificio in communi, prout includit non solum propria, sed etiam metaphorica sacrificia. Vel loquuntur de sacrificio formaliter, ratione cultus latræ externi, ut sic, non ratione talis deter- minationis. Vel denique si de hac etiam lo- quantur, interpretandi sunt, esse de lege na- turæ, id est, consentaneum illi, et impletivum

legis naturæ, non tamen simpliciter necessarium.

9. *Objectioni respondetur.* — Dices: considerando hoc præceptum eo modo, quo præceptum est, scilicet in ordine ad cultum Dei externum, ut sic, pro quo tempore obligat, stando in sola lege naturæ? Respondetur breviter (quoniam hoc magis spectat ad materiam de religione), hic occurtere generalem difficultatem et communem omnibus præcep- tis affirmativis, in quibus, si determinatio facta non est per legem positivam, difficile est designare tempus, pro quo determinate obligent. Quocirca, ablata prædicta determi- natione legis positivæ, nihil aliud dicere possumus, quam hujusmodi cultum esse ab ho- mine exhibendum Deo, aliquoties in vita, et non esse nimium differendum; nec potest temporis punctus et articulus generaliter definiiri, sed prudenti usui et arbitrio id com- mittendum est.

DISPUTATIO LXXXIV.

DE MISSA SEU SACRIFICIO LEGIS NOVÆ.

Disp. 2 de sacrificio. — Doctrinæ ordo. — Superius de sacramentis tractantes, prius de sacramentis legis novæ in communi, quam de aliquo in particulari disserimus, quoniam sacramenta multa sunt et in quibusdam rebus conveniunt, in aliis differunt; in lege autem nova non sunt plura sacrificia, sed unicum tantum, ut postea videbimus, et ideo de hoc singulari sacrificio statim disputationem insti- tuimus. In quo pertractando duas illas partes distinguemus, speculativam scilicet, seu dogmaticam, et moralem, sicut in sacramentis observavimus. Prior autem, quam nunc ag- gredimur, sex vel septem capita complectetur, scilicet, an sit hoc sacrificium, quid sit, quas causas habeat, et præsertim a quibus offerri possit, et pro quibus, et quam habeat efficaciam seu valorem, ac denique quo ornatu et cærenoniis peragendum sit. In hac ergo disputatione tantum prima quæstio, et consequenter institutio hujus sacramenti declaranda a nobis est.

SECTIO I.

Urum in lege nova sit aliquod verum ac proprium sacrificium.

1. *Hæretorum pertinax insania. — Fun- damentum.* — Una ex præcipuis controversiis

cum hæreticis hujus temporis est de hujus- modi sacrificio; illi enim omnino negant, in- stituisse Christum in nova lege aliquod verum sacrificium, et quamvis potissimum intendant tollere sacrificium propitiatorium, et impe- tratorium, tamen, ut hoc efficiant, absolute de sacrificio loquuntur, et quicquid vel in Scrip- tura, vel in sanctis Patribus, de Eucharistiæ sacrificio, vel insinuatum, vel aperte scriptum reperitur, id totum de impropio ac meta- phorico sacrificio interpretantur. Fundamen- tum eorum præcipuum est, quia, vel hoc sa- crificium est Ecclesiæ Christi necessarium, vel non; si non, superflue et sine causa id esset institutum; si vero dicitur necessarium, fit injuria sacrificio crucis Christi. Nam sequitur, illud fuisse imperfectum, et insufficientis. Hoc autem fundamentum, quamvis specie videatur infirmum, magnum tamen robur sumit ex ep. Pauli ad Hebr., in qua simili argumen- to videtur Apostolus, ut concludat, vetera sacrificia fuisse infirma, quandoquidem post illa omnia necessarium fuit sacrificium crucis; haec enim argumentandi ratio, si efficax est, eodem modo concludit de quo aquæ poste- riori sacrificio; unde aperte Paulus ex illius sacrificii perfectione concludit, illud unicum ad consummandam nostram salutem suffi- cissee. Igitur, c. 9, dicit, antiquos sacerdotes solitos fuisse frequenter introire in sancta, sacrificiorum officia consummantes, atque ite- rantes, eo quod nihil ad perfectionem possent perducere: *Christus autem (subdit) introivit semel in sancta, æterna redēptione inventa;* et infra: *Non enim in manu facta sancta Jesus introivit exemplaria verorum, sed in ipsum cœlum, ut appareat vultui Dei pro nobis; neque ut sæpius offerat semetipsum quemadmodum Pontifex, quando inrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno; alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi; nunc autem semel ad destructionem peccati in consummatione sæculi per hostiam suam apparuit.* In cap. autem 10, postquam dixerat, sacrificia vetera repetita sæpius fuisse propter suam imperfectionem, subdit: *Christus autem unam pro peccatis offerens hostiam in sempiternum sedet in dextera Dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici sub pedibus ejus, una enim oblatione consum- mavit sanctificatos.* Postmodum vero expo- nens de tempore legis gratiæ, verba Hier. 33: *Dabo legem meam in cordibus, et peccatorum eorum non recordabor amplius,* subjungit Paul.: *Ubi horum remissio est, jam non est*

oblatio pro peccato; tollit igitur sacrificium propitiatorium, unde et subjungit: *Volunta- rie peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia.*

2. Secundo argumentari possumus ex Paulo ad Hebræos 5, ubi dicit, neminem posse sibi assumere dignitatem vel honorem Pontificis seu sacerdotis, nisi qui vocatur a Deo tan- quam Aaron; sed in lege nova nullus vocatur sacerdos, nisi Christus, quod maxime pertinet ad dignitatem, et ad excellentiam et per- fectionem sacerdotii ejus; nam, ut subjungit Apostolus, alii quidem plures facti sunt sacer- dotes, eo quod morte prohiberentur perma- nere; hic autem, eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium. Ex quo vi- detur Paulus tacite concludere, illum esse uni- cum sacerdotem, post quem nullus alius suc- cedit, quod magis inferius significat, dicens: *Lex enim homines constituit sacerdotes infir- mitatem ... ntes, sermo autem jurisjurandi qui post legem est, Filium in æternum perfec- tum.* Igitur post Christum nullus est proprius institutus sacerdos, sed omnes fideles sunt sacerdotes, ea lata et metaphorica significa- tione, quæ sacrificio simili modo dicto corres- pondet, juxta illud: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium;* ablato autem proprio sa- cerdotio, necesse est, et sacrificium proprium auferre; nam hæc duo inseparabili nexus con- juncta sunt. Dices, ipsum Christum esse per- petuum sacerdotem, qui perpetuo potest sa- crificium offerre et iterare. Sed obstat Paul., ad Hebr. 7, dicens, Christum talem esse Pon- tificem, qui non habet necessitatem quotidie (quemadmodum sacerdotes) prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi; hoc enim fecit semel, seipsum offerendo; et idem repetit cap. 10, ut supra visum est.

3. Tertium argumentum sumunt hæretici ex Joan. 4, ubi Samaritana Christum interro- gavit: *Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis, quia Hierosolymis est locus, ubi adorare oportet;* Christus autem respondit: *Venit hora, quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis Patrem.* Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate; quo in loco verbum adorare, idem significat, quod sacrificium offerre, nam quia (ut supra dice- bamus), in oblatione sacrificii supremus cultus externæ latræ positus est, ideo sacrificare, per autonomiam, adorare dici potest. Hunc autem esse sensum constat, quia de hoc